

Da li su iskustva Poljske sa ravnomernim regionalnim razvojem primenjiva u Srbiji?

Srbija ima ozbiljne,višedecenijske, problem sa ravnomernim razvojem.Privreda Srbije ,na žalost, spada u red privreda sa najvećim razlikama u nivou regionalne razvijenosti u Evropi. Rešavanje ovih problema postaje,zbog prolaska naše privrede kroz fazu ekonomske krize u svim svojim segmentima,još značajnije.

U tim procesima iskustva i prakse zemalja članica Evropske unije koje su na svom putu ka članstvu a i ,danas, dok su ravnopravne članice, dobijaju još više na značaju. Asocijacija nevladinih organizacija Mreža za ruralni razvoj Srbije, se, već čitavu deceniju, bavi multidisciplinarnim pitanjima ruralnog razvoja uz puno uvažavanje iskustava Evropske unije.

Zahvaljujući Mreži za ruralni razvoj Srbije i Fondaciji za razvojnu politiku iz Poljske omogućen nam je kontakt i razgovor sa gospodinom Ležekom Svietskim (Leszek Świątalski) generalnim sekretarom Unije poljskih zajednica Republike Poljske,višegodišnjim gradonačelnikom opštine Stare Bogaczovice sa decenijom iskustva predstavljanja poljske samouprave u Kongresu lokalnih i regionalnih vlasti Saveta Evrope, gde je zastupao Uniju seoskih zajednica Republike Poljske kao najveće organizacije,na nacionalnom nivou, slobodno povezanih seoskih i urbano-ruralnih opština u Poljskoj.

Leszek Swietalski

Evo šta nam je ,iz prve ruke,rečeno o iskustvima poljske poljoprivrede i ruralnog razvoja tokom pristupanja Evropskoj uniji i nakon članstva u EU.

KVN-Koliko je dugo trajao proces usaglašavanja zakonske regulative Poljske sa regulativom EU u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja i bezbednosti hrane i koji su glavna pitanja koja su uticala na dužinu trajanja procesa?

Ležek S. -Proces promene zakona u svim oblastima delovanja države započeo je političkom transformacijom, pokrenutom pregovorima na Okruglom stolu i prvim delimično slobodnim izborima 1989. 1990. godine poljska lokalna vlada ponovo je uspostavljena, kada su na slobodnim izborima građani birali. Nova era donela je

nove izazove. Ispostavilo se da su vlasti izabrane na slobodnim i demokratskim izborima u mnogim slučajevima mogle same donositi odluke i biti odgovorne za određena pitanja u svojoj opštini (npr. opštinska infrastruktura, obrazovanje, socijalna pomoć, prostorno planiranje itd.). Ali bilo je i ljudi koji su se termin „samouprava“ shvatili bukvalno i bilo im je teško da shvate da opštinske vlasti mogu da deluju samo u granicama zakona koji su utvrdili parlament ili vlada, a nadzor nad opštinama vrši predstavnik vladine uprave oličen u ličnosti vojvode.

Nakon potpisivanja sporazuma o pridruživanju sa Evropskom unijom, odvijao se vrlo dinamičan proces usklađivanja nacionalnog prava sa zajedničkim pravnim standardima koji su na snazi u ujedinjenoj Evropi. Bili smo u grupi od deset zemalja koje su težile pridruživanju EU i bili smo najveći u ovoj grupi. Promene su obuhvatile sve oblasti ekonomskog i društvenog života. Pored nacionalnog nivoa, lokalne vlasti takođe su morale da se pripreme za novu stvarnost. Bili smo pritisnuti vremenom. Određeni predstavnici EU za sprovođenje tokom perioda prilagođavanja kontinuirano su procenjivali napredak. Tamo gde je proces usaglašavanja dostigao očekivani nivo, ova područja su se zatvarala jedno za drugim. Ogroman zadatak sa kojim su se suočavale lokalne samouprave bio je povezan sa pomoći evropskih politika, dobivenom suštinskom i praktičnom podrškom mnogih zemalja, takozvane „stare desetke“. Naročito su bile aktivne sve vrste udruženja samouprava iz Francuske, Nemačke i Austrije. Pozivani su na mnoge posebne projekte posvećene budućim članicama EU. Ovaj proces je trajao praktično sve dok se Poljska nije pridružila EU. Dve godine ranije, predstavnici poljske samouprave stekli su status posmatrača u mnogim telima EU, pre svega u Komitetu regiona EU.

Sir iz Poljske

KVN Kakve je promene je priključivanje donelo poljskoj poljoprivredi i ruralnom razvoju?

Ležek S.-Pristupanje Poljske Evropskoj uniji bilo je prekretnica i za opštine i za naše stanovnike. Čak i pre pristupanja, Unija seoskih opština Republike Poljske (URC RP) bila je uključena u pitanja u vezi sa pretpristupnim programima (posebno program SAPARD), a naši predstavnici su čak učestvovali u radu odbora za praćenje ovog programa. Međutim, nakon pristupanja, interesovanja Unije pokrivala su uticaj evropskih fondova na razvoj ruralnih područja. Sistematski smo analizirali aktivnost opština u pribavljanju sredstava iz EU i uticaj ovih aktivnosti u korist društvenog i ekonomskog razvoja. Trenutno aktivno učestvujemo, takođe u okviru Komiteta regiona, u proceni programa EU i za

zajedničku poljoprivrednu politiku i za kohezionu politiku.

Pristupanje je donelo mnoge sistemske i strukturne promene u poljskim ruralnim oblastima; oni su verovatno najveći korisnik pomoći. To se uglavnom odnosi na pomoć u okviru Zajedničke poljoprivredne politike i njenog prvog stuba koji se odnosi na plaćanja po jedinici površine i podršku procesima promena u strukturi poljskih farmi i samih farmera. Nova situacija takođe je pokrenula socijalno-ekonomsku aktivaciju ruralnih i urbano-ruralnih zajednica, u kojima su preduzetništvo i multifunkcionalni razvoj bili važne komponente. Partneri u ovim promenama nisu bili samo preduzetnici iz ruralnih područja, već i zvaničnici lokalnih vlasti koji su često stvarali povoljne uslove za društveno-ekonomski razvoj svojih zajednica. Primetili smo mnoge promene u pogledu nezaposlenosti u ruralnim oblastima (uključujući skrivenu nezaposlenost) u zapošljavanju u poljoprivredi i u pogledu radnih resursa.

KVN-Da li je proces tranzicije u sektoru poljoprivrede doneo promene za individualne farme (npr. ukрупnjavanje poljoprivrednih farmi, nove tehnologije, povećanje konkurentnosti...)?

Ležek S.-Dugogodišnje važno područje bilo je pitanje demografije, na koje je vlada usmerila pažnju tek poslednjih godina. Takođe, interesovanje za lokalnu demografiju postaje sve češća tema razgovora samih zvaničnika lokalnih vlasti koji prepoznaju njen značaj. Međutim, na ovom području je situacija u opštinama jako raznolika. Osim teritorijalnih jedinica koje su stalno u depopulaciji, postoje i one koje karakteriše brzi rast stanovništva. Iako se provincije u Poljskoj, udaljene od urbanih centara, depopulišu, takođe primećujemo fenomen emigracije gradskih stanovnika na selo. Zajedno sa ovim procesom, posmatramo promene u socijalnoj strukturi na selu i pojavu ljudi koji ranije nisu bili povezani sa selom u ruralnim oblastima. Teško je ne spomenuti pozitivne promene u socijalnom kapitalu poljskog sela. Trenutno je samo oko 11% stanovnika ruralnih područja profesionalno vezano za poljoprivredu i ekonomiju zasnovanu na proizvodnji hrane.

Made in Poland

Promene u poljskim ruralnim oblastima pomno prati ne samo Udruženje (URC RP), već i Institut za ruralni razvoj i poljoprivredu Poljske akademije nauka. Već deceniju, ključni istraživački projekat Instituta – sproveden u saradnji sa Evropskim fondom za razvoj fondacije poljskih sela, bio je „Monitoring ruralnog razvoja“. Ovo istraživanje koristi podatke dobijene direktno od opštinskih vlada – poput onih koji se tiču procenta sela kojima se može pristupiti asfaltiranim putem ili putem javnih komunikacija. Ova dugoročna istraživanja sastoje se, uopšteno govoreći, u posmatranju koje zajednice (ili njihovi tipovi) dinamičnije prolaze kroz proces razvoja, a koje su sporije. Ovo istraživanje koristi sam URC RP, ali i poljske agencije, OECD, FAO, ministarstva, regionalne i lokalne vlasti, kao i nova područja istraživanja zajednička opštinama i Institutu, poput ideje da pametna sela predstavljaju novi koncept za oblikovanje politike ruralnog razvoja ili široko shvaćene socijalne politike.

KVN-Da li je bilo i kakvih ograničenja je bilo na tradicionalne načine prerade poljoprivrednih proizvoda u toku tranzicije poljske poljoprivrede i posle priključenja EU?

Pristupanje EU donelo je nove higijenske i veterinarske zahteve, a utvrđeno je da neki od tradicionalnih proizvoda koji se vekovima proizvode i jedu u Poljskoj ne ispunjavaju uslove. Istraživanje među proizvođačima otkriva važan problem, a to je uvođenje regionalnog i tradicionalnog proizvoda na tržište. Često je postojao začarani krug u kojem proizvod nije bio registrovan i zaštićen, jer nije na tržištu zbog nepoštovanja određenih higijenskih i veterinarskih propisa EU, a kada nije na tržištu nije moguće primeniti uslove za moguća odstupanja. Naime, postojala je u svakom slučaju mogućnost da se tradicionalni i regionalni proizvodi prijaviti za

veterinarska i sanitarna odstupanja na osnovu čl. 69 Zakona o sigurnosti hrane i prehrane, čime bi proizvod mogao da bude zastupljen na tržištu. Ministar zdravlja, uz konsultacije sa ministrom poljoprivrede, može uredbom definisati higijenske zahteve u objektima koji koriste tradicionalne metode proizvodnje ili trgovine hranom, kako bi se omogućila upotreba ovih metoda, kao i u objektima koji se nalaze u posebnim regionima. Oba ministra, svaki u okviru svojih nadležnosti, djelujući zajedno, mogu uredbom utvrditi opšta odstupanja od specifičnih higijenskih zahteva. Na kraju, nadležni državni sanitarni inspektor i veterinar su organi nadležni za donošenje odluka kojima se odobravaju pojedinačni izuzeci od strogo definisanih higijenskih zahteva, pre svega ustanovama koje proizvode tradicionalnu i regionalnu hranu, ako ispunjavaju gore navedene zahteve.

Balkanski parlament za ruralni razvoj-Sednica u Vrnjačkoj Banji
KVN-Kakve posledice je na razvoj prehrambene industrije u Poljskoj imao period priključivanja i posle sticanja statusa članice EU?

Ležek S. -Pristupanje Poljske Evropskoj uniji nije prouzrokovalo nagle promene u entitetskoj strukturi prehrambene industrije, iako je istovremeno došlo do značajnog smanjenja broja preduzeća (za preko 3,5 hiljada). Procesi koncentracije u prehrambenoj industriji već su započeli pre ulaska Poljske u EU i nastavili su se

i narednih godina. Sastojalo se u smanjenju broja, udela u proizvodnji i zapošljavanju sektora mikro, malih i srednjih preduzeća, uz istovremeno povećanje udela velikih preduzeća. Ovo je uglavnom rezultat teških tržišnih uslova za proizvođače prehrambenih proizvoda tj. značajnog ograničenja, a posebno za najmanje proizvodne pogone. Zastupljenost mikro, malog i velikog broja srednjih preduzeća, koja su zbog specifičnosti prehrambene industrije neizostavna i trajna komponenta prehrambene industrije, postepeno se smanjuje.

To je pre svega vezano za njihove ograničene sposobnosti da prevaziđu barijere za ulazak na jedinstveno evropsko tržište. Procesi "ukurupnjavanja" će se nastaviti u poljskoj prehrambenoj industriji, međutim, u uslovima jake spoljne konkurencije, kako bi dobro funkcionisala i razvijala se, ekonomiji je potrebna raznolika entitetska struktura.

KVN-Kakvu i koliku podršku imaju poljoprivredna gazdinstva u Poljskoj iz EU i nacionalnih fondova? Molimo vas podkrepite nekim primerima.

Ležek S-Direktna plaćanja predstavljaju glavni instrument podrške prihodima poljoprivrednika u Poljskoj, kao i u drugim zemljama Evropske unije. Naši poljoprivrednici su obuhvaćeni pojednostavljenim sistemom plaćanja. Finansijska podrška dodeljuje se srazmerno površini useva i stada u vlasništvu. Po prvi put su direktna plaćanja izvršena 2004. godine nakon pristupanja Poljske EU. Ovim sistemom je obuhvaćeno približno 1,4 miliona poljoprivrednika, još 700 hiljada prima subvencije od Agencije za razvoj i modernizaciju poljoprivrede za poljoprivredne aktivnosti u planinskim i teško upravljivim područjima. Istovremeno, grupa od oko 100.000 poljoprivrednika koristi takozvane poljoprivredno-ekološke subvencije.

Direktna plaćanja su jedan od najvažnijih instrumenata zajedničke poljoprivredne politike, koji direktno podržava poljoprivredni dohotak, a bez potrebe za povećanjem cena poljoprivrednih proizvoda. Nakon ulaska Poljske u EU, situacija sa prihodima farmi se znatno popravila. Prosečni mesečni raspoloživi dohodak po poljoprivrednom domaćinstvu udvostručio se u periodu 2004-2012. Ono što je najvažnije, stopa rasta prosečnog mesečnog raspoloživog dohotka poljoprivrednih domaćinstava bila je viša od stope rasta prosečnog mesečnog raspoloživog dohotka ostalih kategorija domaćinstava.

U slučaju dohotka po osobi za poljoprivredna domaćinstva, ona je na nižem nivou

nego za ostale kategorije domaćinstava, mada seta razlika između dohotka po glavi u poljoprivrednom gazdinstvu i dohotka po stanovniku u ostalim kategorijama domaćinstava smanjuje.

Nesumnjivo je da je povećanje direktnih plaćanja (koje se, pored jedinstvenog plaćanja na površinu, sastoje od odvojenih plaćanja, posebne podrške i dodatnih dopunskih plaćanja koje se u potpunosti finansiraju iz nacionalnih fondova) doprinelo poboljšanju dohodovne situacije poljoprivrednih domaćinstava u Poljskoj.

Sa jednog od ranijih međunarodnih skupova o ruralnom razvoju u organizaciji MzRR Srbije

KVN Kakvu i koliku podršku ima prehrambeni sektor u Poljskoj iz EU i nacionalnih fondova? Molimo vas podkrepite nekim primerima.

Ležek S.- Prehrambena industrija prepoznata je kao jedna od dvanaest strateških industrija poljske ekonomije. Stoga može računati na javnu podršku, pre svega iz fondova EU. Posebno pokriva mikro, mala i srednja preduzeća koja žele da izvoze na vanevropska tržišta i tamo grade brend za svoje proizvode. U trenutnoj budžetskoj perspektivi, tj. do 2020. godine, preduzeća se mogu prijaviti za subvencije ili sufinansiranje iz regionalnih operativnih programa ili iz nadregionalnih programa. Postoje dva: Operativni program za inteligentni razvoj i Operativni program za Istočnu Poljsku. U okviru OP za pametni rast, razvijena je

podmera „Promocija ekonomije zasnovane na poljskim brendovima proizvoda - Idi na brend“. Sadrže i program promocije poljskih specijaliteta.

Materijal je proizveden kao deo projekta podržanog u okviru „Javne diplomatije 2020 Nova dimenzija“, koji je sufinansirano od Ministarstva spoljnih poslova Republike Poljske. Sadržaj izražava samo stavove autora i ne može se izjednačiti sa zvaničnim stavom Ministarstva spoljnih poslova Republike Poljske. Projekat sprovodi Fondacija za razvojnu politiku“.